

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.03.171>

JEL classification: G15, G18, Q17, Q37
UDC: 338

Віктор ТОМЧУК

кандидат економічних наук, доцент,
викладач, кафедра обліку і оподаткування
Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна
E-mail: v.tomchuk@donnu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-8575-4618

Інна КАПУЛА

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна
E-mail: baida.i@donnu.edu.ua
ORCID: 0009-0004-1122-4605

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Шлях до європейської інтеграції, на сьогоднішній день є свідомим вибором України. Наслідки повномасштабної війни призвели до відпливу значної маси населення за кордон, зменшення доходів реального населення, переорієнтації споживачів на задоволення базових потреб, згорання інвестиційних програм більшістю підприємств, що відобразилося на звуженні внутрішнього ринку. Починаючи із 24 лютого 2022 року євроінтеграційні процеси в Україні набули нового рівня актуальності та інтенсивності. Зрештою, це вилилося у надання Україні статусу кандидата у члени Європейського Союзу, яке відбулося 23 червня 2022 року. Тож відтепер з метою пришвидшення процесу вступу України в члени ЄС необхідно приділити особливу увагу об'єктам, що інтегруються. В даному випадку розглянути основні проблеми аграрного сектору, що стають на шляху до оперативного наближення всіх аспектів політики та законодавства політикам, нормам та правилам Європейського Союзу.

Мета статті – визначити сучасні проблеми, з якими стикається аграрний сектор на шляху ефективного розвитку інтеграційних процесів з метою вступу до членства Європейського Союзу.

Метод (методологія). Використано діалектичний метод наукового пізнання процесів і явищ, порівняльного аналізу інституціонального середовища в Європейському Союзі та Україні, аналітичний – для об'єктивних оцінок соціально-економічних процесів в аграрному секторі України.

Результати. У статті аналізуються та досліджуються проблеми сьогодення з якими стикається аграрний сектор при експортуванні продукції. Розглядаються проблемні питання, які виникають на шляху до європейської інтеграції. Як впливає воєнне становище на процес євроінтеграції у розрізі сільського господарства. Акцентовано увагу на завданій шкоді аграрному сектору після початку повномасштабної війни. Проаналізовано товарну структуру експорту зовнішньої торгівлі аграрною продукцією за останні роки. Обґрунтовано важливість і перспективність подальшого дослідження проблем, які виникають на шляху інтеграції до європейських стандартів.

Отже, практична значущість проведеного дослідження полягає у подальшій розробці рекомендацій із напрямків та заходів на зазначенні у статті проблеми, які мають полегшити євроінтеграційний шлях аграрного сектору, підтримуючи й розвиваючи фермерські та особисті селянські господарства як точки економічного зростання.

Ключові слова: євроінтеграція; інтеграційні процеси; проблеми; аграрний сектор; аграрна продукція; сільськогосподарські підприємства.

© Віктор Томчук, Інна Капула, 2023

Отримано: 05.10.2023 р.

Рекомендовано до друку: 17.10.2023 р.

Опубліковано: 25.10.2023 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Томчук В., Капула І. Проблеми розвитку аграрного сектору економіки України на шляху до євроінтеграції. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. № 3. С. 171-177. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.03.171>

Вступ

Аграрний ринок Європи має свої особливості та передбачає певні умови та вимоги. Для того, щоб стати повноцінним учасником цього ринку вперш за все потрібно знайти надійних партнерів, які вірять в український продукт. Європейцям від підрядників потрібен досвід, рекомендації, підтвердження якості та екологічності продукції, тому вони неохоче йдуть на контакт. Але, крім цього, на шляху до успішного партнерства виникає ряд інших проблем, які стосуються і експорту продукції, все це потребує дослідження та пошуку пропозицій з їх вирішення.

Теоретичні та практичні питання з розгляду проблем євроінтеграції України, що пов'язані з аграрним сектором економіки, є предметом дослідження багатьох відомих вчених-економістів, таких як: М. Ф. Кропивко; Ю. О. Лупенко; О. М. Бородіна; В. І. Власов; П. І. Гайдуцький; О. В. Захарчук; Т. О. Зінчук; С. М. Кваша; І. Г. Кириленко; П. Т. Саблук; Н. М. Ткаченко; М. Я. Дем'яненко та інші. Водночас незважаючи на значний ряд дослідження даної тематики, все ж таки з'являються нові питання та залишаються багато невирішених, які залишаються поза увагою. Всі ці питання потребують подальшого розгляду та поглибленого дослідження, а особливо потрібно звернути увагу на практичну реалізацію заходів з питань європейської інтеграції та іншим.

Мета та завдання статті

Мета та завдання дослідження передбачає визначення сучасних проблем, з якими стикається аграрний сектор на шляху ефективного розвитку інтеграційних процесів з метою вступу до членства Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження

Унаслідок повномасштабного вторгнення росії в Україну відбулися значні втрати і руйнування аграрного сектору та промисловості. Підприємства, які були розташовані у зонах бойових дій та окупації зупинилися, велику кількість виробничих потужностей зруйновано або пошкоджено, ускладнився також доступ підприємств до

ресурсів і сировини, ринків збуту. На даний час на значній частині земель є неможливим проведення сільськогосподарської діяльності. А через блокування портів експорт сільськогосподарської продукції традиційними торговельними шляхами став неможливим, на прифронтових територіях виникли проблеми із забезпеченням населення продовольством.

Попри повномасштабну війну з росією, минулого року Україна все ж таки отримала квиток у світле майбутнє – стала кандидатом на членство в Євросоюзі. Однак, передусім, щоб отримати довгоочікувані переваги, які дасть нам євроінтеграція, нашій країні і, зокрема, аграріям, доведеться пройти через вкрай важкі перемовини, складність яких не варто недооцінювати.

Український аграрний бізнес уже другий рік поспіль стикається з новими викликами, обумовленими повномасштабною війною. Зміна логістики, нові потреби споживачів та умови праці спонукають сільськогосподарських виробників шукати нові ринки збуту своєї продукції. Один зі шляхів розвитку, який обирають підприємці – це вихід на ринки Європи й розширення діяльності за кордоном. Проте зайти та перебувати на ринках сусідніх держав дуже непросто. Європейські споживачі віддають перевагу місцевим брендам і виробникам. До того ж у Європі свої правила, які захищають передусім місцевих аграріїв. Розглянемо детальніше основні проблеми аграрного сектору, які виникають на шляху до євроінтеграції.

Перша проблема з якою стикаються аграрії при поставці своєї продукції за кордон – це особливості ринку країни куди експортується продукція. Перш за все потрібно вивчити ринок країни, якій надається товар, особливо регуляторну політику, адже від цього залежить, як продукт має офіційно продаватися. Окрім переходу на суворі європейські стандарти, однією умовою з яких є адаптація своєї технології до бізнес-умов держави-партнера (а це великі витрати), великим викликом для нашої аграрної промисловості стане конкуренція з європейськими сусідами. Вже зараз Польща, Болгарія, Румунія, Словаччина та Угорщина забороняють імпорт з України пшениці, кукурудзи, ріпаку та насіння соняшнику і хочуть продовжувати це робити

щонайменше до кінця поточного року. А причиною цього став надлишок дешевого українського зерна на їхніх внутрішніх ринках, через що продукція місцевих фермерів прогала у конкуренції, змусивши тамтешніх аграріїв вийти на протести. Тому, чим ближче Україна стає до Євросоюзу, тим суворішими ставатимуть ці обмеження.

Так як, український аграрний сектор славиться своїми масштабами і потужністю (і що не менш важливо – нижчою собівартістю виробництва), зростатиме і їхня чесна конкуренція, яка дедалі більше завдаватиме клопоту європейським сусідам, змушуючи їх

тиснути на українських фермерів і, особливо, на аграрні холдинги, закриваючи їхній продукції шлях на європейські ринки. А через, наприклад, не розмитнення товару, постачальники сільськогосподарської продукції у найкращому випадку втрачатимуть час та гроші на доставку та прибутку із продажу, на який очікували, у найгіршому – втрачатимуть ще й продукцію, якщо вона має обмежений термін придатності. Пропонуємо розглянути статистичні дані щодо експорту сільськогосподарської продукції за кордон у період 2022 року та першого півріччя 2023 (табл. 1).

Таблиця 1. Товарна структура експорту зовнішньої торгівлі аграрною продукцією у 2022-2023 роках

Назва товарів	Розділ та код УКТ ЗЕД	Експорт за 2022 рік			Експорт за січень-серпень 2023 року		
		млн. дол. США	У % за 2022 рік	У % до Загального обсягу усіх експортованих товарів	млн. дол. США	у % за січень-серпень 2023 року	у % до загального обсягу усіх експортованих товарів
Живі тварини; продукти тваринного походження	I	1472,4	109,5	3,3	915,1	95,8	3,7
Продукти рослинного походження	II	13478,5	86,7	30,5	7964,1	109,9	32,5
у тому числі							
зернові культури	10	9112,5	73,8	20,6	6082,6	117,2	24,9
Жири та олії тваринного або рослинного походження	III. 15	5949,4	84,5	13,5	3765,1	103,2	15,4
Готові харчові продукти	IV	2497,0	65,9	5,7	1949,9	128,4	8,0

Джерело: складено авторами на основі [6].

Аналізуючи статистичні дані 2022-2023 року зрозуміло, що за 1 півріччя 2023 року Україна вже змогла реалізувати більше 50% сільськогосподарської продукції у порівнянні з тогорічними даними, що свідчить про стабільність продажу. Це в свою чергу вказує на те, що аграрні господарства повністю задовольняють потреби українців та мають змогу надавати свою продукцію для експортування за кордон. Звісно на даний час

сільськогосподарська продукція експортується в значно меншій кількості ніж в довоєнний період. Проблема, яка виникає при експорті товару є логістичний зв'язок з державами покупцями.

Після вторгнення росії було заблоковано порти Чорного моря, а шлях судноплавства був основним видом постачання, який давав можливість експортувати більшу частину продукції. Після цього основними шляхами

експорту продукції стали залізниці до західних кордонів, а далі в європейські порти, транспортування за допомогою барж по Дунаю у морські порти Румунії, або ж експорт товару вантажним перевезенням до Польщі з метою подальшого транспортування по морю.

У перелічених шляхах транспортування виникають і свої проблеми, такі як: технічні складнощі, тобто різна ширина залізничних колій в Україні та ЄС; нестача вагонів; дефіцит барж; автомобільний експорт не відповідає екологічним нормам Європи; неготовність учасників постачального ланцюга до обсягів зерна тощо. Це все призводить до зменшення обсягів продажу аграрної продукції та її надлишку в державі.

Попри наявні логістичні проблеми Україні все ж таки вдалося хоч і частково у 2023 році відновити шлях експорту товарів тимчасовим маршрутом через Чорне море, який відбувається наступним чином: товарні судна відправляються з портів Одеси до острова Зміїний, далі входять у територіальні води Румунії, Болгарії, Туреччини звідти виходять до Босфору.

Наступною проблемою є якість ґрунтів та сільськогосподарської продукції, що вирощується. Часто країни-партнери хочуть мати дослідження на ґрунтах і культурах в тих кліматичних умовах, де розташоване конкретне аграрне господарство. Аби бути впевненими в результаті застосування біопрепаратів. Через війну фахівців, які б могли вільно виїжджати та зробити супровід цих досліджень, вкрай мало. Тому робочі поїздки варто підлаштовувати під запити клієнтів і поєднувати відрядження, зустрічі з партнерами та проведення дослідів.

Після отримання статусу кандидата в ЄС, європейська комісія висунула 7 рекомендацій, які потрібно виконати для початку переговорів про членство в ЄС та для утримання статусу. Наприкінці жовтня президент України під час онлайн-виступу на засіданні Єврокомісії заявив, що Україна виконала усі сім умов, які висувалися та про готовність до політичного рішення про початок переговорів щодо членства в ЄС. Залишається лише отримати письмову оцінку про їх виконання. Якщо Україна все таки отримає членство в ЄС, аграрному бізнесу та й іншим сферам торгівлі

доведеться пройти через нелегкий шлях для отримання гідного місця у європейському бізнес-середовищі.

Разом із тим на шляху України до ефективної євроінтеграції ще необхідно забезпечити виконання ряду заходів інституціонального характеру, зокрема в питаннях зближення політик та законодавства. Адаптація України до визначених Угодою умов співробітництва з Європейським Союзом в питаннях аграрної сфери вважається складним і довготривалим процесом. Проте це, без сумніву, виступатиме важливим чинником для подальшої модернізації вітчизняної аграрної економіки на загальноприйнятих у світовому просторі ринкових принципах, поглиблюючи інтеграційні процеси й ґрунтуючись на спільних інтересах і цінностях.

На сьогодні держава знаходиться в процесі виконання прийнятих на себе багатьох міжнародних зобов'язань, у тому числі заходів, визначених Угодою про асоціацію, невиконання, затягування або непрофесійне виконання яких стримуватиме розвиток економічного співробітництва з країнами Європейського Союзу та підвищення ефективності участі України в інших глобальних інтеграційних процесах.

Важливою передумовою ефективної участі України у глобальних інтеграційних процесах визнано досягнення взаємного розуміння державних політик учасниками міжнародних економічних відносин, закріплених у національних законодавчих актах, володіння необхідними знаннями і дотримання сторонами правил, визначених Світовою організацією торгівлі (СОТ), іншими міжнародними союзами та відповідними міждержавними угодами. Варто враховувати, що різні міжнародні угоди, згоду на обов'язковість виконання яких надано Верховною Радою України, згідно з Конституцією України мають вищу юридичну силу порівняно з вітчизняним законодавством, що потребує відповідної правової узгодженості щодо закріплених у них норм і вимог.

Насамперед це стосується правового забезпечення гармонізації регуляторних механізмів з урахуванням дії відповідних регламентів, директив, рішень, рекомендацій та повідомлень Європейського Союзу. Серед

них є питання завершення гармонізації стандартів якості аграрної продукції, регулювання ведення органічного виробництва та вирощування генетично модифікованих сільськогосподарських культур, дотримання правил торгівлі насінням і племінними ресурсами, захисту географічних значень, походження й способів виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, розвитку біорозмаїття тощо. Незважаючи на досить значний період дії Угоди про асоціацію, в згаданих питаннях ще залишається багато проблем, які вимагають додаткового опрацювання та врегулювання.

Серед зобов'язань ще залишаються відкритими питання реформи митних органів, розроблення системи торгівлі викидами вуглецевого газу, впровадження безпекових стандартів на автомобільному транспорті, внесення змін до Закону "Про державну допомогу" – щоб охопити усіх надавачів державної допомоги тощо. Навіть у тих сферах, де наближення законодавства є дуже високим, необхідно продовжувати роботу щодо практичної імплементації запроваджених змін. Окрім цього, для низки секторів, які найбільше постраждали внаслідок воєнних дій в числі яких є аграрний сектор у процесі вступних перемовин Україні буде необхідно окреслити заходи, спрямовані на подолання руйнувань та здійснення інвестицій з боку ЄС у докорінну їх перебудову на основі стандартів і правил, які діють в ЄС.

Очевидно, це вимагатиме узгодження з планами щодо повоєнного відновлення України, які фактично будуть супроводжувати вступ України до Євросоюзу. Поки не розпочалися переговори про вступ до ЄС, Угода про асоціацію залишається основним інструментом для секторальної інтеграції України з Євросоюзом.

Тому, сьогодні незважаючи на виконання усіх рекомендацій Європейської комісії інструментарій Угоди повинен бути використаний Україною по максимуму, щоб підготувати кращу переговорну позицію та отримати вигоди від двосторонньої секторальної співпраці.

Для досягнення стійкості промисловості державна політика має поєднувати інструменти створення рамкових умов для відновлення

промислового виробництва з інструментами стимулювання галузевого розвитку за пріоритетними для економіки напрямками, що забезпечуватимуть її швидке відновлення та модернізацію.

Важливим чинником забезпечення стійкості промисловості є активізація євроінтеграційних зрушень, що створить умови для використання потенціалу ЄС як прискорювача економічного зростання, розбудови промисловості за європейськими нормами й стандартами, взаємовигідного партнерства в промисловості з урахуванням національних економічних інтересів. В умовах повномасштабної збройної агресії РФ державна аграрна політика має бути максимально заохочувальною для забезпечення стійкості сільськогосподарського виробництва й збереження ефективності ланцюгів «виробництво – перероблення – зберігання – постачання населенню харчових продуктів».

Найважливішими завданнями такої політики є: гарантування продовольчої безпеки; забезпечення сільськогосподарських виробників матеріально-технічними ресурсами; створення умов для самостійного забезпечення харчовими продуктами підвірних господарств і тимчасово переміщених осіб; нарощування первинного й поглибленого перероблення сільськогосподарської сировини всередині країни й збільшення частки готової харчової продукції та продуктів з більшим вмістом доданої вартості в експорті.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, на шляху до швидкої інтеграції українського аграрного ринку відповідно європейським стандартам виникає низка проблем, які можна поділити на зовнішні та внутрішні. Зовнішніми чинниками впливу виступають європейські вимоги до якості ґрунту, культур, екологізації транспорту, конкуренція, проблеми розмитнення, наслідками чого є надлишки продукції, що не можуть реалізуватися з обмеженим терміном їх використання, внутрішніми ж є порушення логістичних ланцюгів, нестача барж для поставок товару під реалізацію, шкідливі викиди в навколишнє середовище при

виробництві продукції, виконання зобов'язань Угоди про асоціацію та багато інших.

Зважаючи на вище сказане зауважимо, що попри безпрецедентні пошкодження, аграрна промисловість функціонує та демонструє стійкість до викликів війни завдяки вжитим заходам і реалізованим ініціативам на різних рівнях державного управління, але при цьому потрібно пришвидшувати та удосконалювати інтеграційні процеси українського аграрного бізнесу, щоб бути готовими до майбутніх змін, конкурентоспроможними та мати гідну місце на європейському ринку.

Для забезпечення стійкості економіки України в умовах затяжної війни і повоєнного відновлення потрібно шукати все нові напрями і заходи. На нашу думку, такими напрямками можуть бути: запровадження заходів для подолання й недопущення розбудови ланцюгів постачання й збуту аграрної продукції; залучення підтримки європейських партнерів; розширення виробничої діяльності аграрних підприємств в зонах де немає воєнних дій;

впровадження інноваційних, екологічного спрямування технологій у сільському господарстві; забезпечення раціонального сільськогосподарського землекористування; зменшення техногенного навантаження агропромисловості на довкілля. А також, потрібно просувати експорт вітчизняної сільськогосподарської продукції та харчових продуктів на ринки країн (Канада, Велика Британія) та союзів (ЄС), які тимчасово зняли обмеження на експорт української продукції на власні ринки, шляхом популяризації українських продуктів на нових перспективних ринках. Підтримувати й розвивати фермерські та особисті селянські господарства як точки економічного зростання, що забезпечують життєдіяльність значної частки сільських територій та інтегрують навколо себе дрібні господарства населення, сприяти їхній взаємодії з обслуговуючими кооперативами для зміцнення зв'язку з ринками збуту продукції та переробною галуззю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лупенко Ю. О., Кропивка М. Ф.. Аграрний устрій в Україні. Наукове видання / за ред. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2021 р. С. 64.
2. Державна служба статистики та Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://minagro.gov.ua/node/23131>.
3. Асоціація тваринників України. URL: <https://usba.com.ua/za-7-misyaciv-2018-roku-tovaroobig-v-sferiapk-mizh-ukrainoyu-ta-es-zbilshivsya-na-44>.
4. Оцінка перспектив та можливостей для агропромислового комплексу України в наслідок підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом». Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1633/>.
5. Геець В. М., Осташко Т. О., Точиліна В. О. Можливості і застереження щодо наслідків уведення в дію положень Угоди про асоціацію між ЄС та Україною: науковий довідник за редакцією академії НАН України; НАН України, ДУ «Інтегрована економіка та прогнозування». Київ, 2023. 98 с.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Угода про асоціацію між Україною і Європейським Союзом. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/984011>.
8. Гайдучкий П. І.. Екологізація суспільної свідомості та розвиток агросфери. Збірник наукових праць, випуск 8 (95) «Економіка та управління АПК» 2020 С.15.
9. Лупенко Ю. О.. Формування перспективної моделі сільського господарства України. *Економіка АПК*. 2021р. С. 14.

REFERENCES

1. Lupenko, Y. O., and Kropyvka, M. F. Agrarian system in Ukraine. *Scientific publication / edited by Kyiv: NSC "IAE", 2021. P. 64. [in Ukrainian]*.
2. State Statistics Service and the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. URL: <http://minagro.gov.ua/node/23131>. [in Ukrainian].
3. Ukrainian Stock Breeders Association: <https://usba.com.ua/za-7-misyaciv-2018-roku-tovaroobig-v-sferiapk-mizh-ukrainoyu-ta-es-zbilshivsya-na-44>. [in Ukrainian].

4. Assessment of the prospects and opportunities for the agro-industrial complex of Ukraine as a result of the signing of the Association Agreement between Ukraine and the European Union. Analytical note. <http://www.niss.gov.ua/articles/1633/>. [in Ukrainian].
5. Heits, V. M., Ostashko, T. O., and Tochylina, V. O. (2023). Opportunities and warnings about the consequences of the implementation of the EU-Ukraine Association Agreement: a scientific handbook edited by the Academy of the National Academy of Sciences of Ukraine; NAS of Ukraine, Integrated Economics and Forecasting Department. Kyiv, 2023. 98 c. [in Ukrainian].
6. Official website of the State Statistics Service of Ukraine.: <https://www.ukrstat.gov.ua/>. [in Ukrainian].
7. Association Agreement between Ukraine and the European Union. <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/984011>. [in Ukrainian].
8. Gaidutskyi, P. I. (2020). Ecologisation of public consciousness and development of the agrosphere. *Economics and management of the agro-industrial complex*, 8 (95), 15. [in Ukrainian].
9. Lupenko, Yu. (2021). Formation of a promising model of agriculture in Ukraine. *Ekonomika APK*, 14. [in Ukrainian].

Viktor Tomchuk, PhD in Economics, Associate Professor, Lecturer, Department of Accounting and Taxation, Vasyl' Stus Donetsk National University, Ukraine

Inna Kapula, Vasyl' Stus Donetsk National University, Ukraine

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE'S ECONOMY ON THE WAY TO EUROPEAN INTEGRATION

Abstract

Introduction. The path to European integration is currently a conscious choice of Ukraine. The consequences of a full-scale war have led to the outflow of a significant number of people abroad, a decrease in real incomes, a reorientation of consumers to meet basic needs, and the curtailment of investment programmes by most enterprises, which has resulted in a narrowing of the domestic market. Starting from 24 February 2022, Ukraine's European integration processes gained a new level of relevance and intensity. Ultimately, this resulted in Ukraine being granted the status of a candidate for membership of the European Union on 23 June 2022. Therefore, from now on, in order to speed up the process of Ukraine's accession to the EU, special attention should be paid to the objects to be integrated. In this case, we will consider the main problems of the agricultural sector that stand in the way of prompt approximation of all aspects of policy and legislation to the EU policies, norms and rules.

The purpose of the article is to identify the current problems faced by the agrarian sector on the way to effective development of integration processes with a view to joining the European Union.

Methodology. The article uses the dialectical method of scientific cognition of processes and phenomena, comparative analysis of the institutional environment in the European Union and Ukraine, and the analytical method for objective assessments of socio-economic processes in the agricultural sector of Ukraine.

Results. The article analyses and explores the current problems faced by the agricultural sector in exporting products. The problematic issues that arise on the way to European integration are considered. How does martial law affect the process of European integration in the context of agriculture? Attention is focused on the damage caused to the agricultural sector after the outbreak of a full-scale war. The commodity structure of exports of foreign trade in agricultural products in recent years is analysed. The importance and prospects of further research into the problems that arise on the way to integration into European standards are substantiated.

Thus, the practical significance of the study lies in the further development of recommendations on the directions and measures to address the problems identified in the article, which should facilitate the European integration path of the agricultural sector, supporting and developing farms and private peasant households as points of economic growth.

Keywords: European integration; integration processes; problems; agricultural sector; agricultural production; agricultural enterprises.

Cite as: Tomchuk, V., and Kapula, I. (2023). Problems of development of the agricultural sector of Ukraine's economy on the way to European integration. *Economic analysis*, 33 (3), 171-177. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.03.171>